

Materiały faktograficzne

Marcin Gorączko, gorgon@utp.edu.pl,

Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

Michał Targowski, mt@umk.pl

Instytut Historii i Archiwistyki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu świeckiego

Abstrakt: Badania dotyczące potencjału turystyczno-kulturowego mikroregiony zostały oparte na metodzie opracowanej przez A. Mikos von Rohrscheidt, opublikowanej pierwotnie w monografii "Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy", Gniezno, 2008. Analiza skupia się na następujących elementach: potencjalne cele turystyki kulturowej w powiecie, pozostała oferta czasu wolnego, zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjna regionu. Waloryzacja powstała w oparciu o metodę bonitacji punktowej z odpowiednio dobranymi kryteriami oceny, odpowiadającymi skali popularności danej grupy walorów i rodzajów wypraw kulturowych.

I. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badania: powiat świecki

Lokalizacja: województwo kujawsko-pomorskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2010, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.2) Wyd. KulTour.pl, Poznań.

Kwerenda: źródłowa literatury i materiałów: kwiecień-maj 2018

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: kwiecień-czerwiec 2018,

Badania terenowe: kwiecień-lipiec 2018,

Przeprowadzający badanie terenowe: Marcin Gorączko

Data wypełnienia formularza: lipiec-sierpień 2018

II. Formularz waloryzacyjny

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczna katedra² (12 punktów),

brak

Historyczna bazylika³ (za pierwsze dwie, punkty tylko wówczas, jeśli nie są katedrami) (6),

brak

Historyczny zespół sakralny⁴ dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

brak

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

Klasztor pobernardyński z kościołem Niepokalanego Poczęcia NMP w Świeciu (3)

Historyczna znacząca świątynia innych religii ZD⁵ (za pierwsze dwie) (6)

brak

Sanktuarium historyczne⁶ o znaczeniu międzynarodowym⁷ (10)

brak

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym)⁸ (jedno pierwsze) (6)

Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej w Świeciu (6)

Sanktuarium Matki Bożej Uzdrawienia Chorych w Topolnie(-)

Sanktuarium o znaczeniu ponadregionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (7)

brak

Inne sanktuarium tej rangi lub sanktuarium o znaczeniu regionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (3)

Sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła w Płochocinie, gm. Warlubie (3)

Inna historyczna stale dostępna świątynia innych wyznań i religii (4)

Dawny zbór mennonicki w Mątawach, gm. Nowe, obecnie katolicki Kościół Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski (4)

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

brak

Aktualna siedziba biskupia⁹ (6)

brak

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Gotycki kościół św. Maksymiliana Kolbego w Nowem (4)

Neogotycki kościół św. Andrzeja Boboli w Świeciu (4)

Gotycki kościół Matki Boskiej Częstochowskiej i św. Stanisława w Świeciu, Stara Fara (4)

Barokowy kościół Nawiedzenia NMP w Topolnie (-)

Gotycki kościół Świętego Mateusza Apostoła w Nowem (-)

Kościół św. Trójcy w Jezewie (-)

Barokowy kościół św. Bartłomieja Apostoła w Wielkim Komorsku, gm. Warlubie (-)

Kaplica św. Jerzego w Nowem (-)

I.A. b) Zamki i pałace:

Monumentalny zamek lub pałac historyczny¹⁰, miejsce ważnych wydarzeń¹¹ ZD (za pierwsze trzy) (12)

brak

Monumentalny zamek lub pałac historyczny, ZD (za pierwsze trzy) (10)

brak

Zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy)(5)

brak

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Zamek krzyżacki w Świeciu, częściowo zachowany, użytkowany (3)

Zamek krzyżacki w Nowem, częściowo zachowany, użytkowany (3)

Zamek lub pałac stylizowany¹² D (za pierwsze dwa*) (2)

Zespół dworsko-folwarczny w Polednie, (obecnie kompleks hotelowo-restauracyjny "Pałac Poledno") gm. Bukowiec (2)

Zespół pałacowy i folwarczny w Jastrzębiu, gm. Drzycim (2)

Dwór lub inna rezydencja, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy**) (6)

brak

Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy***) (2)

Pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska "Talerzyk" w Topolnie, gm. Pruszcz (-)

Pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska w Grucznie, gm. Świecie (-)

Pozostałości średniowiecznej strażnicy krzyżackiej w Gródku, gm. Drzycim (-)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)

Grodzisko książąt pomorskich w Sartowicach, gm. Świecie (-)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Średniowieczny cenny zespół urbanistyczny¹³ z rynkiem i ulicami, zachowany w znacznej części (za pierwsze trzy) (12)

brak

Inny cenny zespół urbanistyczny na przynajmniej krajową skalę (10)

brak

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Stare Miasto w Nowem (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych¹⁴, miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze trzy) (6)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń*¹⁵ Z (pierwsze dwa**) (3)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)

Ratusz w Świeciu, neogotycki (4)

Zespół pałacowy i folwarczny w Rulewie, gm. Warlubie (4)

Zespół Białej Karczmy z k. XIX w. w Michalu gm. Dragacz (4)

Budynek – miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze dwa***) (4)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)

Dwór szlachecki o konstrukcji drewniano – murowanej z końca XVII w. w Gródku, gm.

Drzycim (3)

Budynek, miejsce ważnych wydarzeń Z (pierwsze dwa*****) (1)

brak

Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane w znacznej części ZD (4)

Zespół średniowiecznych murów obronnych wraz z 6 basztami i fragmentem Bramy Chełmińskiej w Świeciu (4)

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich (2)

Fragmenty średniowiecznych murów miejskich w Nowem (2)

Ruiny fortyfikacji miejskich (1)

brak

Zachowane w znacznej części zespoły zabytkowe związane z dziejami innych niż polska grup etnicznych (za pierwsze dwa zespoły) (7)

brak

Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa*) (4)

Chata olenderska z końca XVIII w. w Chrystkowie, gm. Świecie (4)

Nadwiślańska Chata - Mennonicka chata w Luskowie, gm. Drzycim (4)

Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)

Chaty w stylu olenderskim z XIX w., np. w miejscowościach Wielki i Mały Komorsk oraz

Bzowo (gm. Warlubie), Mątawy (gm. Nowe), Niedźwiedź (gm. Świecie) (2)

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu międzynarodowym ZD (pierwszy) (10)

brak

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu krajowym ZD (pierwsze dwa*) (7)

brak

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech****) (3)

Elektrownia wodna "Gródek", gm. Drzycim (3)

Młyn wodny w Grucznie z 1888 roku (3)

Przepompownia w Kończycach, gm. Nowe (3)

Elektrownia wodna "Żur", gm. Osie (-)

Mosty kolejowe w Kozłowie, gm. Świecie i Leosi, gm. Drzycim (-)

Wiatrak holender w m. Nowe, gm. Nowe (-)

Historyczna funkcjonująca stale¹⁶ linia kolejowa lub żegluga (tylko za przystanek początkowy lub końcowy danej linii) (6)

brak

Historyczna funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żegluga (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek** 4)

Laskowice Pomorskie (4)

I.A. d) Obiekty militarne:

Zespół forteczny o bardzo dużym znaczeniu militarnym, zachowany w znacznej części ZD (10)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu lub zachowany w mniejszej części* ZD (4)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu, dostępny sezonowo lub w mniejszej części** (2)

Zespół pruskich koszar wojskowych i obozu ćwiczeń w Grupie z pocz. XX w. (2)

Pojedyncze zachowane obiekty forteczne ZD (za pierwsze dwa***) (2)

brak

Pojedyncze obiekty forteczne częściowo dostępne, ruiny fortec (pierwsze dwie****) (1)

Schrony zewnętrznej linii umocnień twierdzy Grudziądz z 1914 r. w Bzowie, Fletnowie, Marzach, Grupie i Górnej Grupie (1)

Zachowana w dużej części, dostępna linia umocnień, ważna strategicznie (pierwsze dwie) (4)

brak

Zachowana w niewielkiej części, dostępna linia umocnień* (2)

brak

Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa)** (1)

brak

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:

Obiekt Dziedzictwa Kulturowego o znaczeniu międzynarodowym ZD: UNESCO (dodatkowo 30),

brak

Obiekt będący na polskiej liście Pomników Historii ZD (dodatkowo, jeśli nie znajduje się on na liście UNESCO) (15)

brak

Przy braku ogólnej dostępności obiektów z tej grupy punkty są odejmowane, pozostawia się tylko 1/3 punktów przyznanych za dany obiekt, jeśli inaczej nie wskazano.

nie dotyczy

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników miejskich oprowadzających po obiektach lub przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 pkt)

Zamek krzyżacki w Świeciu (2)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu obiektach) (1 pkt)

brak

Za możliwość zamówienia przewodnika obiektowego** (pierwsze pięć) (1 pkt)

Chata olenderska z końca XVIII w. w Chrystkowie, gm. Świecie (1)

Elektrownia wodna "Gródek", gm. Drzycim (1)

Młyn wodny w Grucznie z 1888 roku (1)

Przepompownia w Kończycach, gm. Nowe (1)

Elektrownia wodna "Żur", gm. Osie (1)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu) (po 1 pkt)
brak

Przewodniki elektroniczne po miejscu lub obiekcie (za pierwsze trzy) (1),

brak

Mikroeventy¹⁷ oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego miejsca lub obiektu (pierwsze 2) (po 2 pkt)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania miejsca lub obiektu (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

brak

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (przynajmniej dwie wersje obcojęzyczne, w pierwszych trzech obiektach) (dodatkowo po 1 pkt)

brak

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1 pkt),

Chata olenderska w Chrystkowie (1)

Zamek krzyżacki w Świeciu (1)

Elektrownia wodna "Gródek" i elektrownia wodna "Żur" (1)

Własny materiał informacyjny w obiekcie w językach obcych (przynajmniej dwóch) w pierwszych trzech obiektach (1 pkt)

brak

Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu).

brak

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu międzynarodowym¹⁸ (każdy) (8)

brak

Monumenty (pomniki) o znaczeniu krajowym¹⁹ (do trzech*) (6)

brak

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym²⁰ (do trzech**) (2)

Kozłowo koło Świecia, Pomnik w miejscu odkrycia meteorytu żelaznego Schwetz-Świecie, jego fragment znajduje się w Muzeum Humboldta w Berlinie (2)

Pomniki lub obiekty małej architektury²¹ o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (1)

Pomnik Braterstwa Broni w Świeciu (1)

Pomnik godności i szacunku dla osób psychicznie chorych (1)

Pomnik "drzewo" na rynku w Świeciu (1)

Pomnik upamiętniający wizyty Fryderyka Chopina w majątku w Kozłowie (-)

Pomnik-figura wotywna Matki Boskiej Gwiazdy Morza (Stella Maris) na Zalewie Gródeckim w Leosi, gm. Drzycim (-)

Instalacja - znaki wielkiej wody (repliki tabliczek powodziowych z doliny dolnej Wisły) w Chrystkowie (-)

Miejsca historyczne²² o znaczeniu międzynarodowym (do trzech) (8)

brak

Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)

Miejsce koncentracji wojsk krzyżackich w okolicach Świecia przed bitwą pod Grunwaldem (4)

- Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym, (do trzech**) (2)
Mniszek, gm. Dragacz, miejsce martyrologii, tzw. kociewska gólgota, jeden z największych cmentarzy ofiar nazistowskiego ludobójstwa na Pomorzu (2)
Wysoczyzna Świecka, m. in. Pruszcz, Świekatowo, Grupa - miejsce walk w czasie wojny obronnej 1939 (2)
Brukowany Trakt Napoleoński na odcinku Tleń-Osie, wpisany do WRZ w 1969 r. (2)
 Miejsca związane z akcją utworów literackich o międzynarodowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (3)
 brak
 Miejsca związane z akcją utworów literackich o krajowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (2)
Górna Grupa, gm. Dragacz, motyw pożaru w szpitalu psychiatrycznym z 1980 r. w twórczości Jacka Kaczmarskiego i Przemysława Gintrowskiego (2)
 Miejsca związane z biografią osób o międzynarodowym znaczeniu²³ (pierwsze trzy) (3)
 brak
 Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu²⁴ (do trzech) ZD (2)
Kamień papieski w Gródku, gm. Drzycim – miejsce upamiętniające udział Karola Wojtyły w sphywach rzeką Wdą (3)
Kamień św. Wojciecha w Leosi, gm. Drzycim – miejsce związane z legendą o pobycie św. Wojciecha w regionie (2)
 Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu niedostępne lub częściowo zachowane (za pierwsze dwa*) (1)
Świecie – miejsce urodzenia Janusza Józefowicza (choreograf, aktor, scenarzysta i reżyser) i Marka Żydowicza (promotor działań artystycznych, dyrektor festiwalu Camerimage) (1)
Nowe, Rulewo, Warlubie - miejsca związane z osobą Bronisława Malinowskiego (lekkoatleta, biegacz, dwukrotny olimpijczyk) (1)
 Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)
Elektrownie wodne "Gródek" i "Żur" związane z Alfonsem Hoffmannem, polskim inżynierem-elektrykiem, prof. Politechniki Gdańskiej, działaczem państwowym i społecznym (1)
Osie, miejsce ukrywania się w czasie II wojny światowej ks. Bernarda Sychty, działacza kaszubskiego, językoznawcy, etnografa (-)
Świecie i Mniszek, miejsce pracy i śmierci psychiatry Józefa Bednarza "Pomorskiego Korczaka" (-)
 Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)
Majątek w Sartowicach, gm. Świecie, należący do Ulricha Wilhelma Schwerin von Schwanenfeld, uczestnika zamachu na Hitlera z 20 lipca 1944 r. (2)

I.B. b) Cmentarze historyczne

- Nekropolia zbiorowa władców Polski (8),
 brak
 Nekropolia zbiorowa innych znanych w skali kraju osobistości (do trzech) (5)
 brak
 Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)
Cmentarz komunalny w Świeciu (2)
Cmentarz parafialny w Nowem (2)
 Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali międzynarodowej (6)
 brak
 Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali kraju (do trzech) (2)
Przysiersk, gm. Bukowiec – grób Floriana Ceynowy, wybitnego regionalisty kaszubskiego (2)
 Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)
 brak

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)
Cmentarz pomennonicki w Dragaczu, gm. Dragacz (1)
Cmentarz ewangelicki w Trylu, gm. Nowe (1)
Za każdy cmentarz zabytkowy lub inną nekropolię o znacznie ograniczonej dostępności²⁵ – odejmuje się połowę przyznanych punktów
nie dotyczy

I.B. c) Budowle współczesne²⁶

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej²⁷ D (do dwóch) – (5)
brak

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej (nie dostępne) (do dwóch*) (2)

brak

Budowle współczesne o wysokiej wartości architektonicznej²⁸ (do trzech**) (1)

brak

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze²⁹ obiekty sztuki historycznej o znaczeniu międzynarodowym³⁰ (10)

brak

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu krajowym (do trzech) (5)

brak

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)

Gotyckie freski w Farze w Nowem, m.in. Świętej Wilgefortis (3)

Obraz "Koronacji NMP" z pracowni Hermana Hana, kościół w Jezewie (3)

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu międzynarodowym (9)

brak

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu krajowym (do trzech*) (5)

brak

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

"Kamienne twarze" w Świeciu, projekt świeckiego rzeźbiarza i grafika Marka Tomasika (2)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu międzynarodowym³¹ (10)

brak

Muzea o znaczeniu krajowym³² (do trzech) (8)

brak

Muzea o znaczeniu regionalnym³³ (do trzech) (5)

brak

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)

Izba Regionalna Ziemi Świeckiej w Świeciu (2)

Muzea misyjno-etnograficzne Księży Werbistów w Górnej Grupie i Laskowicach (2)

Muzeum pożarnictwa w Świeciu, filia Centralnego Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach (2)

Muzea typu skansenowskiego duże³⁴ o przynajmniej regionalnym zasięgu (10)

brak

Inne muzea typu skansenowskiego (za pierwsze dwa) (6)

Ośrodek Dydaktyczno - Muzealny ZPKChiN w Chrystkowie (6)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu krajowym (w sumie za pierwsze trzy) (4)

brak

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy) (2)

brak

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na dużą skalę (ponad 10 placówek) (4)

brak

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na mniejszą skalę* (3-9 placówek) (2)

Świecie (m.in. Izba Regionalna Ziemi Świeckiej w Świeciu i Muzeum pożarnictwa w Świeciu), Nowe (Centrum Kultury Zamek) (2)

Lokalne izby pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)

Młyn w Grucznie, siedziba Towarzystwa Przyjaciół Dolnej Wisły (-)

Nadwiślańska chata w Luszku (-)

Kolekcja maszyn rolniczych w Polednie (-)

Izba Regionalna w Lnianie (-)

Izba Regionalna w Zalesiu Królewskim, gm. Świekatowo (-)

Samodzielne prezentacje multimedialne (pierwsze dwie) (4)

Wystawa Edukacyjno- Przyrodnicza w Polednie (4)

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dotatkowe** punkty za:
Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)

brak

Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do dwóch) (za każdą 1)

brak

Ekspozycje i prezentacje³⁵ albo samodzielne placówki muzealne związane tematycznie z innymi grupami narodowymi lub etnicznymi, dziejami innych państw lub narodów (za pierwsze dwie z objaśnieniami w innym języku) (3)

brak

Przewodniki elektroniczne (1)

brak

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (do 2 języków za każdy:) (1)

brak

Przewodnicy obiektowi stali (2)

Wystawa Edukacyjno- Przyrodnicza w Polednie (2)

Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi stali za każdy język do trzech (1)

brak

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie** (1)

brak

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (w braku stałych), za każdy język do trzech (1)

brak

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego muzeum (pierwsze 2) (po 2 pkt)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania muzeum (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

brak

Własny materiał informacyjny³⁶, wydany nie dawniej niż przed 5 laty (1)

Zagroda olęderska w Chrystkowie, aut.M.Targowski i J.Pajakowski (2016) (1)

Wersje obcojęzyczne własnego materiału informacyjnego (min.dwie wersje) (1)

brak

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)

Izba Regionalna Ziemi Świeckiej w Świeciu (1)

Przy muzeach o znaczeniu **krajowym** dodatkowe punkty za:

Opis zbiorów w językach obcych (1)

nie dotyczy

Pojedyncze eksponaty (kolekcje) o znaczeniu międzynarodowym³⁷ (do dwóch) (2)

nie dotyczy

Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

brak

Pojedyncze eksponaty lub kolekcje o znaczeniu międzynarodowym (do dwóch w sumie) (2)

brak

Pojedyncze eksponaty o znaczeniu krajowym (najwyżej jeden) (1)

brak

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

brak

Własny materiał informacyjny, opracowania mniejsze (broszury, foldery) (1)

Wystawa Edukacyjno- Przyrodnicza w Polednie (2)

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne³⁸ eventy kultury wysokiej³⁹ o znaczeniu⁴⁰ międzynarodowym (7)

brak

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

brak

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Muzyka Kościołów, Nowe (4)

Regularne eventy kultury masowej⁴¹ o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)

Festiwal Smaku w Grucznie (sierpień), 13 edycja w 2018 r. (6)

Blues na Świecie Festival w Świeciu (maj), 8 edycja w 2018 r. (6)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Festiwal Chleba - Wioska Chlebowa Jania Góra (wrzesień), 10 edycja w 2018 r. (4)

Międzynarodowy Festiwal Orkiestr Dętych w Świeciu (czerwiec) (-)

Maraton Piosenki Osobistej w Świeciu (wrzesień), od 1984 r. (-)

Festiwal Mocnych Brzmień w Świeciu (lipiec), 16 edycja w 2018 r. (-)

Cięcie lodu na jeziorze w Topolnie, organizator TPDW (-)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

brak

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Weekend z Menonitami w Chrystkowie (maj) (4)

Dzień Kultury Średniowiecznej, Zamek w Świeciu (maj) (4)

Rzadsze⁴² eventy kultury wysokiej lub masowej o znaczeniu międzynarodowym (jeden)(4)

brak

Regularne działanie na terenie regionu⁴³ grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

Sekcja ułańska w barwach 16. Pułku Ułanów Wielkopolskich, przy klubie jeździeckim

"Czarna Podkowa" w Gródku (5)

Klub Miłośników Kultury Średniowiecznej w Nowem (5)

Zespół Muzyki Dawnej „Fistulatores et Cantores Novienses”, Nowe (-)

Dodatkowy punkt przyznaje się za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni, (jednak nie więcej niż 3 punkty w sumie)

brak

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe:

Z ofertą turystyczną (do dwóch) (2)

Elektrownia wodna "Żur", zwiedzanie po wcześniejszym umówieniu się (2)

Elektrownia wodna "Gródek", zwiedzanie po wcześniejszym umówieniu się (2)

Z ofertą kulturową⁴⁴ (do dwóch): (2)

brak

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego zakładu (pierwsze 2) (po 2 pkt)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania zakładu (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

brak

Dodatek za obsługę w językach obcych: (minimum dwa języki obce) (za każdą ofertę) (1)

brak

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

ZOO, Akwaria, Parki Dzikich Zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (za każdy do trzech) (4)

brak

Park Narodowy z Muzeum Przyrodniczym na terenie regionu⁴⁵ (za każdy) (8)

brak

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego z siedzibą w Świeciu (2)

Wdecki Park Krajobrazowy z siedzibą w Osiu (2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech) (1)

Jezioro Martwe, rezerwat torfowiskowy, gm. Osie (1)

Kuźnica, rezerwat leśny, gm. Warlubie (1)

Osiny, rezerwat florystyczny i torfowiskowy, gm. Warlubie (1)

Śnieżynka, rezerwat florystyczny, gm. Świecie (-)

Ogród Botaniczny, Palmiarnia, Arboretum (za pierwsze dwa obiekty) (4)

Arboretum - Kolekcja starych odmian drzew owocowych w Chrystkowie (4)

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)

Park przy pałacu w Rulewie, gm. Jeżewo (2)

Park krajobrazowy przy pałacu w Sartowicach, gm. Świecie (2)

Park przy pałacu w Jastrzębiu, gm. Drzycim (-)

Park przy pałacu w Polednie, gm. Bukowiec (-)

Park miejski duży kultywowany (pow. od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa) (2)

brak

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa) (1)

brak

Park miejski mniejszy (powierzchnia od 1-4 ha) z obiektami sztuki** (za pierwszy) (1)

Brak

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne⁴⁶ szlaki turystyczne o znaczeniu⁴⁷ międzynarodowym (8)

brak

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu krajowym (za pierwsze trzy) (6),

Zamek w Nowem, Szlak Zamków Gotyckich (6)

Przebiegające przez region materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)

Szlak „Stu z nieba” (w powiatach świeckim, tucholskim i starogardzkim, w rejonie działań oddziałów AK, TOW "Gryf Pomorski" i polsko-radzieckich grup dywersyjnych) (3)

Szlak Mestwina (łączy zamek świecki z rynkiem w Chełmnie) (3)

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

Szlak im. Alfonsa Hoffmana (m.in. łączy elektrownie w Żurze i Gródku) (3)

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)

brak

Wirtualne szlaki turystyczne⁴⁸, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

Szlak Tradycji i Smaku (LGD Zakole Dolnej Wisły oraz LGD Ziemia Gotyku) (2)

Mennonicki Szlak Kulinaryny w Dolinie Dolnej Wisły (np. Luskowo, Chrystkowo) (2)

Szlak tradycji kopernikowskiej (Świecie, Górna Grupa, Nowe) (2)

Trakt napoleoński (Tleń, Osie, Nowe) (-)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

brak

Podziemne trasy turystyczne stale dostępne na terenie regionu (7)

brak

Regularna oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem (za pierwsze dwie trasy) (3)

brak

Oferta objazdu turystycznego w przewodnikiem na zamówienie (za pierwsze dwie trasy) (1)

brak

Dodatkowe wersje językowe oferty objazdu z przewodnikiem (za dwie pierwsze) (1)

brak

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:**II.A. Informacja turystyczna:**

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Świecie (2)

Informacja w językach obcych, (za każdy język do trzech) (1)

brak

Przewodnicy miejsca lub terenowi na zamówienie (3)

Świecie (3)

Nowe (-)

Przewodnicy miejsca lub terenowi, (za każdy język do czterech) (1)

brak

Aktualny⁴⁹ własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Informator turystyczny powiatu świeckiego, red. Michał Biniecki, Świecie 2016 (2)

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

Przewodnik rowerowy po powiecie świeckim (j.polski, angielski i niemiecki) (2)

Pozostały* aktualny materiał informacyjny⁵⁰: (1)

Starostwo Powiatowe w Świeciu (-)

Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły (-)

Wersje obcojęzyczne pozostałego materiału informacyjnego* (od dwóch języków) (1)
brak

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane⁵¹ – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

*Hanza Pałac Wellness & SPA**** w Rulewie, gm. Warlubie (2)*

*Evita Hotel & Spa**** w Tleniu, gm. Osie (2)*

*Hotel Pałac Poledno***, gm. Bukowiec (2)*

*Hotel Restauracja Dowhań*** w Nowem (2)*

Pensjonat Przystanek Tleń w Tleniu, gm. Osie (2)

Pensjonat Willa Tużur, Żur w gm. Osie (2)

MOTEL S5 w Zbrachlinie (2)

Agroturystyka U Mennonity Elżbieta Kwiatkowska w Chrystkowie, gm. Świecie (2)

Nadwiślańska Chata w Luszku, gm. Pruszcz – agroturystyka (2)

Camping-Zamek Świecie (2)

Istniejąca oferta pakietowa⁵² hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach) (1)

brak

Restauracje⁵³ z autentyczną kuchnią regionalną⁵⁴, (za pierwszy obiekt) (3)

Restauracja Przystanek Tleń w Tleniu, gm. Osie (3)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny⁵⁵ obiekt) (2)

Biała Karczma w Michalu, gm. Dragacz (1)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Przystań nad Wdą, Świecie (1)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Biała Karczma w Michalu, gm. Dragacz (1)

Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji⁵⁶ (za pierwsze dwa obiekty) (1)

brak

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)

Restauracja Stare Miasto w Świeciu (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 24 (za pierwszą) (1)

brak

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Bar mleczny Pyza w Świeciu (1)

Możliwość wynajęcia⁵⁷ na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

Świecie, Speedy Car (2)

Świecie, Biuro Podróży Bus (2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)

Lotnisko w Bydgoszczy, 50 km od Świecia (4)

Lotnisko z połączeniami krajowymi* w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (3)

brak

Duży dworzec kolejowy⁵⁸ na miejscu (za pierwszy) (3)

brak

Inny* dworzec kolejowy⁵⁹ na miejscu (za pierwszy) (2)

Laskowice Pomorskie (2)

- Dworzec autobusowy⁶⁰ na miejscu (za pierwszy) (2)
Świecie (2)
 Przystanek* autobusowy⁶¹ na miejscu (za pierwszy) (1)
Nowe (-)
 Port pasażerski morski⁶² na miejscu (za pierwszy) (3)
brak
 Czynna przystań* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)
brak
 Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km⁶³ (za pierwsze dwie) (4)
Autostrada A1, Autostrada Bursztynowa (4)
 Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)
Droga ekspresowa S5 (2)
DK 91(Gdańsk–Toruń) oraz (2)
 Inne połączenie* bez utrudnień dla autokarów (za pierwsze dwa) (1)
DK 5 (Świecie–Wrocław–Kudowa-Zdrój)(-)
 Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej⁶⁴ (2)
Świecie (2)
 Kursy nocne komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (1)
brak
 Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)
Świecie (1)
 Stała oferta powozów, bryczek i inna retro (za pierwszą ofertę) (3)
brak
 Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) * (1)
Gospodarstwo Agroturystyczne „Czarna Podkowa” E. H. Lemańczyk (1)

II.D. Promocja turystyczna:

- Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w światowych prestiżowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (3)
brak
 Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)
2018, powiat świecki, Free Time Festiwal w Gdańsku (2)
2018, powiat świecki (wraz z powiatem tczewskim oraz LOT Kociewie) Targi Turystyczne "Na styku kultur" w Łodzi (2)
2017, powiat świecki, Targi Turystyczne „Wypoczynek” i Toruński Festiwal Smaków w Toruniu (2)
 Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)
Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły, Gazeta Festiwalowa (-)
 Zorganizowanie podróży/wizyty medialnej⁶⁵ w ostatnich 2 latach (2)
 Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)
Konferencja pt. Local food culture: from history to community development, Festiwal Smaku w Grucznie, sierpień 2017, organizator TPDW (1)
Konferencja Popularnonaukowa z okazji 25-lecia Nadwiślańskiego PK i 20-lecia Chełmińskiego PK, 20-lecia TPDW oraz utworzenia nowego PK "Góry Łosiowe", czerwiec 2018, organizatorzy ZPKChiN i TPDW (1)

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:**III.A. Instytucje Kultury**Teatr stały⁶⁶ (za pierwszy obiekt) (3)*brak*

Filharmonia na miejscu (3)

*brak*Stała oferta⁶⁷ koncertów muzycznych* (za pierwszą ofertę) (2)*brak*

Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna** (za pierwsze dwie) (1)

brak

Opera na miejscu (2)

brak

Teatr muzyczny (opretka, rewia lub musical) na miejscu (za pierwszą ofertę) (2)

brak

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

*Kino Wrzos w Świeciu (2)***III.B. Atrakcje krajobrazowe:**

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi na terenie regionu (2)

brak

Jeziora (zdatne do kąpielii, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

Jezioro Mukrz w Tleniu (2)

Brzeg morski na terenie regionu (3)

brak

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

*Źródło "Świętego Rocha" w Topolnie, gm. Pruszcz (1)**Głaz narzutowy "Św. Wojciecha" lub "Diabelski kamień", największy na Pomorzu Gdańskim, w Leosi, gm. Drzycim (1)*

Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie) (1)

*Zamek w Świeciu, najwyższa w Polsce wieża odchylona od pionu (106 cm) udostępniona dla ruchu turystycznego (1)**Wieża widokowa w Starej Rzece, gm. Osie, w miejscu przejścia trąby powietrznej w 2012 r. (1)**Punkty widokowe na zboczach doliny Wisły, np. przy grodzisku "Talerzyk" oraz w obrębie Diabelców (Czarcich Gór) koło Świecia (-)*

Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad regionem lub miejscowością (za pierwszą) (3)

*Lądowisko - Adriana Aviation, w Watorowie (pow. chełmiński) (3)***III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna⁶⁸:**

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

Park wodny w Świeciu (2)

Baseny otwarte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt przy braku basenu krytego) (1)

brak

Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne, rzeczne – (za pierwszy obiekt) (2)

*Jezioro Deczno (2)*Stała oferta kursów językowych⁶⁹ ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)*Świecie, Elim Szkoła językowa (2)*

Sezonowa* oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (1)

*Uczelnia Lingwistyczno-Techniczna w Świeciu (-)*Stałe centra sportowe⁷⁰ z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)*Hala Widowiskowo-Sportowa w Świeciu (2)*

Sezonowe* centra sportowe z oferta ogólnodostępną (za pierwszy obiekt)(1)
Hala Widowiskowo-Sportowa w Nowem (-)
Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)
Stadion sportowy "Wda" w Świeciu (1)
Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)
Gospodarstwo Agroturystyczne „Czarna Podkowa” E. H. Lemańczyk w Gródku, gm. Drzycim - jeździectwo (1)
Nadwiślańskie Stowarzyszenie Aktywni w Nowem - paralotniarstwo (1)
Gospodarstwo Agroturystyczne Huzar Barbara Marcin Lewandowscy w Kniatku, gm. Nowe - jeździectwo (-)
Lodowiska ogólnodostępne stałe (za pierwszy obiekt) (2)
brak (planowane w Świeciu)
Lodowiska sezonowe* (za pierwszy obiekt) (1)
Świecie, przy amfiteatrze (1)

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A. Instytucje w regionie:

Obecność uniwersytetu⁷¹ w regionie (za pierwszy) (4)
brak
Obecność innej uczelni wyższej w regionie⁷² (za pierwsze dwie) (2)
Uczelnia Lingwistyczno-Techniczna w Świeciu (2)
Obecność siedziby władz państwowych⁷³ (5)
brak
Obecność siedziby władz wojewódzkich (2)
brak

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Oficjalne kurorty⁷⁴ (za pierwsze trzy miejscowości) (4)
brak
Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji⁷⁵ (punkty za pierwsze dwa obiekty)(2)
Nowy Szpital w Świeciu (2)

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie: ⁷⁶

Regularne⁷⁷ organizowanie imprez targowych o przynajmniej krajowym zasięgu (2)
brak
Obecność krajowych central wielkich firm⁷⁸ w regionie (za pierwsze trzy) (2)
Mondi Świecie S.A., przemysł celulozowo-papierniczy (2)
Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)
*Hotel Pałac Poledno***, gm.Bukowiec (3)*

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:⁷⁹

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny (2)
brak
Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych z patentem europejskim (za pierwszy obiekt) (2)
brak
Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych znanych na skalę krajową (za pierwszy obiekt) (1),
brak
Deptak handlowy (za pierwszy) (2)
Rynek w Świeciu (2)

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:⁸⁰

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Świecie- Gernsheim, Niemcy (1)

Pruszcz - Zevenaar, Holandia, Pruszcz - Stenlille, Dania (2)

Podsumowanie:**kategoria I: 249**

kategoria II: 69

kategoria III: 22

kategoria IV: 14

Łącznie: 354

Tabela 1. Zestawienie punktacji dla powiatu świeckiego w zakresie turystyki kulturowej

Kategoria	Podkategoria	Liczba uzyskanych punktów	Maksymalna liczba punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A Zabytki	98	473
	I.A. a) Obiekty sakralne	28	122
	I.A. b) Zamki i pałace	13	108
	I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne	54	140
	I.A. d) Obiekty militarne	3	18
	I.B. Miejsca historyczne lub znaczące	36	168
	I.B. a) Budowle historyczne i monumenty	28	102
	I.B. b) Cmentarze historyczne	8	56
	I.B. c) Budowle współczesne	0	10
	I.C. Pojedyncze dzieła sztuki	8	72
	I.D. Muzea i wystawy	24	205
	I.E. Eventy kulturowe	38	150
	I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną	4	16
	I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza	15	53
I.H. Szlaki kulturowe	21	106	
	<i>RAZEM za kategorię I</i>	244	1243
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	9	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	32	51
	II.C. Infrastruktura komunikacyjna	20	32
	II.D. Promocja turystyczna	8	20
		<i>RAZEM za kategorię II</i>	69
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A. Instytucje Kultury	2	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	9	14
	III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna	11	13
		<i>RAZEM za kategorię III</i>	22
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w regionie	2	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	2	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	5	11
	IV.D. Oferta shoppingu	2	11
	IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów	3	4
		<i>RAZEM za kategorię IV</i>	14
SUMA (WSZYSTKIE KATEGORIE)		349	1453

III. Ocena mikroregionu z punktu widzenia turystyki kulturowej

W wyniku przeprowadzonej waloryzacji turystyczno-kulturowej powiatu świeckiego ustalono, że omawiany mikroregion w najważniejszej dla oceny kategorii (I. Potencjalne cele turystyki kulturowej) uzyskał 244 punkty. Oznacza to, że mamy do czynienia z jednostką, którą zakwalifikować należało by do powiatów o średnim potencjale (przedział punktowy 100-250), mimo iż tak niewiele zabrakło aby znalazła się ona wśród do powiatów o potencjale dużym (przedział punktowy 250-450), co siłą rzeczy może wzbudzać kontrowersje i dyskusje co do oceny siły i znaczenia poszczególnych walorów kulturowych w regionie. Zdaniem autorów w takich przypadkach bezpieczniej jest jednak wybrać wariant mniej korzystny (a więc **potencjał średni**), ponieważ osiągnięcie wyższej klasy powinno nastąpić w sposób zdecydowany nie pozostawiając jakichkolwiek wątpliwości. Dla porównania spośród zwaloryzowanych dotychczas powiatów z terenu województwa kujawsko-pomorskiego dużym potencjałem turystyczno-kulturowym cechowały się Bydgoszcz wraz z powiatem bydgoskim (331 pkt. w 2013 roku) oraz powiat chełmiński (264 pkt. w 2017 roku) zaś potencjałem średnim Włocławek wraz z powiatem włocławskim (244 pkt. w 2013 roku) oraz powiat nakielski (212 pkt. w 2017 roku). Ponadto zwraca się uwagę, że wyniki raz dokonanej analizy potencjału turystyczno-kulturowego nie pozostają niezmiennie (Mikos von Rohrscheidt A., 2010). Przykładowo otwarcie nowego muzeum czy galerii albo znacząca modernizacja istniejących, udostępnienie rewaloryzowanego zabytku, otwarcie szlaku turystycznego czy pojawienie się nowego eventu kulturalnego, to przesłanki do ponownej oceny mikroregionu dającej możliwość podwyższenia uzyskanej wcześniej klasy. Ponadto należy zaznaczyć, że w trakcie waloryzacji pojawiające się wątpliwości rozstrzygano często na korzyść opisywanego regionu, co nie zmienia faktu iż przypadki te nadal są dyskusyjne. I tak na przykład zamek w Świeciu (ostatecznie przyznano 3 pkt.) to właściwie ruiny zamku (2 pkt.) skoro do naszych czasów zachowała się jedna z czterech baszt, okazały ale jednak tylko fragment zamku wysokiego, w dodatku z niezgodnym z oryginałem zadaszaniem (płaskie żelbetowe w miejsce dwuspadowego dachu krytego dachówką) oraz niewielkie pozostałości murów obwodowych. Od typowych ruin dostępnych dla turystów obiekt odróżnia przede wszystkim to, iż jest on właśnie zadaszony, przez co możliwe jest funkcjonowanie w nim stałych i czasowych ekspozycji, sezonowo centrum informacji turystycznej z obiektem przewodnikiem, organizowanie różnego typu imprez kulturalnych itp. W podobny sposób potraktowano zamek w Nowem, siedzibę miejscowego centrum kulturalnego oraz biblioteki. Na dobrą sprawę jednak obiekt z zachowanym jedynie skrzydłem zamku wysokiego mało przypomina warownię co może być źródłem rozczarowania dla odwiedzających to miejsce.

Dzieje mikroregionu odzwierciedlone w zachowanych do dziś zabytkach sięgają czasów wczesnośredniowiecznych. Chronologicznie rzecz ujmując do najważniejszych obiektów kultury materialnej zaliczyć należy nadwiślańskie grodziska w Topolnie oraz w Grucznie, pozostałości dwóch krzyżackich zamków i fortyfikacji miejskich w Świeciu i Nowem, kościoły z różnych okresów ze szczególnym wskazaniem na najbardziej monumentalne świątynie gotyckie, liczne przykłady budownictwa ludowego (olenderskiego i kociewskiego), okazałe rezydencje szlacheckie (przede wszystkim w Polednie, Rulewie i Jastrzębiu) oraz zabytki techniki (obiekty hydrotechniczne i mostowe). Aktualnie turystyka kulturowa na terenie powiatu świeckiego koncentruje się przede wszystkim wokół turystyki przyrodniczo-kulturowej, turystyki dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza kulinarnego oraz turystyki eventowej o znaczeniu regionalnym. Omówienie skali tego zjawiska zawarto w dalszej części raportu. Do najbardziej rozpoznawalnych atrakcji turystyczno-kulturowych należą zamek w Świeciu i Festiwal Smaku w Grucznie oraz, choć w mniejszym stopniu, miasteczko Nowe z zachowanym średniowiecznym układem przestrzennym, pozostałościami miejskich fortyfikacji i krzyżackiego zamku oraz dwoma średniowiecznymi kościołami.

Powiat świecki jest przykładem mikroregionu, w którym samorząd terytorialny raczej wspiera przedsięwzięcia związane z organizacją turystyki niż je inicjuje, co stanowi stwierdzenie faktu nie zaś zarzut. Według autorów na przyjęcie takiej formuły działania złożyły się przynajmniej trzy przyczyny wynikające ze specyfiki tego obszaru i zamieszkującej go społeczności. Po pierwsze na terenie powiatu w sektorze turystyki wykrystalizowała się liczna grupa aktywnie działających lokalnych liderów. Zwykle są to osoby bardzo charyzmatyczne, mające własną wizję budowy produktów turystycznych, którą konsekwentnie realizują. Są oni zrzeszeni w różnorodnych stowarzyszeniach, fundacjach i lokalnych grupach działania. Część z nich to niezależni przedsiębiorcy. Na szczególne wyróżnienie zasługuje Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły mające swą siedzibę w Grucznie, organizator najważniejszego w regionie wydarzenia turystyczno-kulturowego jakim jest Festiwal Smaku ale również wielu innych inicjatyw opierających się na wykorzystaniu miejscowych zasobów kulturowych. Stowarzyszenie ściśle współpracuje z Zespołem Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą (do lipca 2018 r. Zespołem Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego), którego dyrekcja mieści się w Świeciu. Podobną rolę ale w odniesieniu do obszaru wysoczyznowego pełni w powiecie Wdecki Park Krajobrazowy z siedzibą w Osiu. Po drugie powiat świecki jest obszarem bardzo zróżnicowanym pod względem krajobrazowym, przyrodniczym, historycznym i kulturowym. Generalizując obejmuje on fragmenty trzech jednostek geograficzno-etnograficznych: Dolinę Dolnej Wisły, Kociewie i Bory Tucholskie. Mimo iż powiat świecki jako całość stanowi miejsce przenikania się różnorodnych wpływów kulturowych, faktem pozostaje wyraźna odrębność wymienionych obszarów pod względem posiadanych zasobów i dominującego kierunku w rozwoju usług turystycznych. Ponadto już samo położenie dwóch głównych jednostek osadniczych i administracyjnych tzn. Świecia i Nowego tuż przy wschodniej granicy powiatu przebiegającej wzdłuż Wisły raczej nie sprzyja scentralizowanemu zarządzaniu w organizacji turystyki w całym regionie i określeniu wspólnej dla regionu wizji jej rozwoju. Jak się wydaje z przytoczonych powyżej powodów powiat jako jednostka administracji samorządowej w analizowanym regionie koncentruje się finansowym wspieraniu lokalnych inicjatyw oraz promocji inwentaryzowanych na bieżąco walorów turystycznych. W wielu podobnych do świeckiego powiatów, gdzie głównym ośrodkiem administracyjnym jest niewielkie miasto, istotną rolę integrującą cały obszar pod względem kulturalnym odgrywa muzeum regionalne gromadzące i eksponujące zbiory o znaczeniu co najmniej adekwatnym do rangi oraz dysponujące zapleczem naukowo-badawczym. W analizowanym przypadku taka placówka nie występuje a z pewnością byłaby niezwykle pożyteczna.

Biorąc pod uwagę aktualny potencjał turystyczny mikroregionu (nie tylko w zakresie turystyki kulturowej), stan rozwoju infrastruktury noclegowej na jego obszarze można uznać za odpowiadający zapotrzebowaniu. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2016 r. powiat świecki pod względem liczby turystycznych obiektów noclegowych posiadających co najmniej 10 miejsc noclegowych zajmował 9 miejsce w województwie kujawsko-pomorskim. Dla porównania sąsiadujący z nim powiat chełmiński zajął w tej samej kategorii dopiero 16 lokatę. Zdecydowanie najliczniejszymi podmiotami oferującymi usługi noclegowe w powiecie świeckim są gospodarstwa agroturystyczne z których znaczna część w swojej ofercie odwołuje się do miejscowej kultury ludowej, np. tradycji kulinarnych. Spośród kategoryzowanych obiektów noclegowych wyróżnić należy hotele zlokalizowane w zrewitalizowanych rezydencjach szlacheckich w Polednie, Rulewie i Jastrzębiu. Wyjątkowo bogatą bazą noclegową dysponuje Tleń (gm. Osie), popularna w regionie już od lat dwudziestych XX wieku miejscowość letniskowa.

Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku bazy gastronomicznej. Podmioty działające w tej branży są liczne, zróżnicowane pod względem przyjętego profilu i cen, w dodatku są dość równomiernie rozmieszczone na terenie powiatu. Dla porównania

w powiecie chełmińskim obiekty gastronomiczne są wyraźnie skoncentrowane na terenie Chełmna, co stanowi istotne utrudnienie przy planowaniu dłuższych wycieczek poza miasto, zwłaszcza wyjazdów grupowych. Tutaj problem ten w zasadzie nie występuje. Poza Świeciem (największa liczba lokali) restauracje zlokalizowane są wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, przede wszystkim DK 91 oraz przy wylotach z autostrady A1 a także w gminie Osie w Tleniu i jego okolicach. W ofercie dominują przede wszystkim potrawy kuchni polskiej, chociaż nie brak również restauracji, w menu których występują potrawy typowo regionalne, np. rybne nad Wisłą i Wdą. Oczywiście jak wszędzie indziej liczne są lokale typu fast-food, w powiecie świeckim jednak to nie one nadają ton branży gastronomicznej. Spora liczba obiektów zorientowana jest na obsługę imprez okolicznościowych (wesela, komunie, stypy itp.), co trzeba uwzględnić planując w nich wizytę zwłaszcza w czasie weekendu.

Mikroregion cechuje się dobrą dostępnością komunikacyjną. Przez teren powiatu przebiega odcinek Autostrady Bursztynowej A1 z dwoma zjazdami w jego północno-wschodniej części (Nowe Marzy i Warlubie). Stanowi ona obecnie główną arterię drogową łączącą Górny Śląsk z Wybrzeżem. W samym Świeciu zbiegają się drogi krajowe: DK 91 (Gdańsk–Toruń) oraz DK 5 (E261, Świecie–Wrocław–Kudowa-Zdrój), natomiast od miejscowości Dolna Grupa do przejścia granicznego z Litwą w Ogrodnikach biegnie DK 16. W trakcie budowy na terenie powiatu znajduje się droga ekspresowa S5, która docelowo będzie stanowić główny szlak komunikacyjny pomiędzy Wybrzeżem a Dolnym Śląskiem. Sieć drogową uzupełnia 12 odcinków dróg wojewódzkich. Świecie posiada dobrze rozwiniętą komunikację autobusową. Głównym przewoźnikiem jest tu PKS Bydgoszcz, chociaż na terenie powiatu kursują także autobusy takich przedsiębiorstw jak Arriva Toruń, PKS Grudziądz, PKS Iława, PKS Chojnice i PKS Łódź. Przez powiat przebiega również dwutorowa magistrala kolejowa Gdynia-Śląsk z ważnym węzłem w Laskowicach Pomorskich, gdzie krzyżuje się ona z liniami biegnącymi na zachód (do Chojnic) i na wschód (do Brodnicy). Świecie jest także dobrze skomunikowane z portem lotniczym w Bydgoszczy (50 km, aktualnie 60 min. na dojazd). Alternatywą jest port lotniczy w Gdańsku (ok. 120 km, ale tylko 90 min. na dojazd) o zdecydowanie bardziej rozbudowanej sieci połączeń. Wypada również wspomnieć o Wiśle stanowiącej wschodnią granicę powiatu, wzdłuż której przebiegają dwie europejskie drogi wodne E70 (łączącej Atlantyk z Bałtykiem) oraz E40 (pomiędzy Bałtykiem a Morzem Czarnym). Co prawda obecnie żegluga śródlądowa na tym odcinku Wisły praktycznie nie funkcjonuje, to jednak sam w sobie posiada on duży potencjał rozwojowy w przypadku turystyki wodnej, nawiązującej do bogatych tradycji spławu wiślanego.

IV. Postulaty dotyczące rozwijania turystyki kulturowej

Ta część waloryzacji turystyczno-kulturowej zawiera spostrzeżenia, refleksje i zalecenia dla miejscowych organizatorów turystyki, jakie nasunęły się autorom w trakcie badań kameralnych i terenowych oraz analizy ich wyników. Specyfika niniejszego opracowania nie pozwala na przedstawienie tych zagadnień w sposób inny niż sygnałny, mimo iż z pewnością wymagają one zdecydowanie bardziej pogłębionych studiów. Taki wniosek można wysnuć po zapoznaniu się z wykonanymi dotychczas na zlecenie samorządu dokumentami strategicznymi. Na chwilę obecną jedynie gmina Świecie oraz gmina Osie dysponuje opracowaniami stricte poświęconymi znaczeniu turystyki (wszystkich jej występujących tu form) w gospodarce regionu i perspektyw jej rozwoju. Materiały te pochodzą z pierwszej dekady XXI w., tak więc z pewnością wymagają aktualizacji i być może nowego spojrzenia na sprawę. Natomiast w odnoszących się do całego powiatu w dokumentach planistycznych turystyka pojawia się raczej w sposób zdawkowy i powierzchowny. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na fakt wznowienia w 2016 roku przez samorząd powiatu bardzo udanej

pozycji skierowanej do turystów jaką jest "Informator turystyczny powiatu świeckiego", zbiorowej pracy pod redakcją Michała Binieckiego. Podstawową zaletą tej pozycji jest to, że jej autorzy oprócz szczegółowego zestawienia atrakcji turystycznych w powiecie świeckim zawarli również informacje o ich aktualnej dostępności dla turystów. W przypadku tego typu opracowań nie jest to niestety wcale tak oczywiste i częste. Natomiast można mieć pewne zastrzeżenia co do najnowszego kierunku działań promujących powiat świecki i wiązania go w całości z Kociewiem. Wątpliwości wynikają z dwóch różnych przesłanek. Po pierwsze granice tej geograficzno-etnograficznej krainy nie zostały jak dotąd precyzyjnie ustalone. Być może nigdy nie będzie to zresztą możliwe. Na przykład przyjmując, że są one oparte na Wdzie blisko połowa powiatu świeckiego do Kociewia jednak nie należy. Jeszcze trudniejsze jest rozdzielenie Kociewia i Borów Tucholskich. Bez względu na przyjęte kryteria podziału (badanie różnic językowych wcale nie upraszcza sprawy) i jego efekty Świecie cechuje co najwyżej peryferyjne położenie w regionie kociewskim. Po drugie motyw Kociewia i odwołania do kociewskich tradycji są od dłuższego czasu eksploatowane w strategii promocji turystyki na terenie innych powiatów, by wymienić tylko tczewski i starogardzki. Wydaje się więc, że zdecydowanie bardziej zgodne ze stanem faktycznym i sprzyjające budowaniu lokalnej tożsamości było by nazywanie powiatu świeckiego regionem na styku trzech kultur kociewiaków, borowiaków i olendrów.

W maju tego roku w podtoruńskiej Małej Nieszawce został otwarty Olenderski Park Etnograficzny stanowiący nowy oddział Muzeum Etnograficznego w Toruniu. Należy zakładać, że nowoutworzona placówka przyczyni się do wzrostu zainteresowania historią i dziedzictwem tej typowej dla doliny Wisły grupy ludności oraz zachęci turystów do odwiedzania miejscowości niegdyś przez olendrów zamieszkanych. Jak się wydaje jedynie kwestią czasu jest opracowanie tematycznego szlaku kulturowego prezentującego przykłady architektury charakterystycznej dla osadników olenderskich po obydwu stronach Wisły, na trasie którego nie może zabraknąć powiatu świeckiego. Warto zauważyć, że na 6 zabytkowych budynków znajdujących się na terenie skansenu 2 zostały relokowane z obszaru powiatu świeckiego. Jest to jedyna zachowana do dziś zagroda z częścią mieszkalną, inwentarską i stodołą pod jednym dachem pochodząca ze wsi Niedźwiedź (ok. 1790) oraz jedyny wolno stojący spichlerz z Wielkiego Zajączkowa z początku XIX.

Biorąc pod uwagę aktualną frekwencję największy ruch turystyczny generują na terenie powiatu dwie atrakcje: rejon miejscowości wypoczynkowej Tleń oraz Festiwal Smaku w Grucznie. Są to dwa przypadki w których jest realna okazja dotrzeć z ofertą turystyczną prezentującą walory turystyczne w całym regionie do szerszego grona odbiorców. W obydwu przypadkach wskazane jest więc zorganizowanie powiatowego punktu informacji turystycznej działającego czasowo lub sezonowo, dobrze wyposażonego w materiały informacyjne, mapy, foldery, gadżety itp. Niezwykle ważną kwestią jest utrzymywanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym najważniejszych w powiecie zabytków. Tymczasem pozostałości murów miejskich na terenie Starego Miasta w Świeciu są wyjątkowo zaniedbane i praktycznie niedostępne dla turystów. Podobnie jest w przypadku miejskich fortyfikacji w Nowem. Aktualnie prowadzone są na niewielkim ich odcinku prace ratunkowo-konserwacyjne. Nie zmienia to jednak faktu iż mury w Nowem w znacznej części zostały odcięte od szlaków komunikacyjnych przez wygradzanie prywatnych posesji a przez to stały się niedostępne dla zwiedzających miasteczko. W tym przypadku zarówno dla Świecia jak i Nowego wzorem prawidłowego utrzymywania i skutecznego eksponowania murów miejskich powinno być Chełmno. A przecież nie tak dawno w przypadku tego miasta ich fatalny stan groził katastrofą budowlaną. Jednak według autorów tym co decyduje dziś o potencjale turystycznym powiatu są walory przyrodnicze oraz tradycje kulinarne regionu. W tych kierunkach zatem powinno się podążać wzmacniając rozpoznawalność tych zasobów, jednocześnie inicjując i rozwijając wątki poboczne które z czasem być może pozwolą na stworzenie produktu turystycznego o randze ponadregionalnej. Jednym z nich mogłaby

być duża impreza z rodzaju inscenizacji historycznej nawiązująca do faktu koncentracji wojsk krzyżackich pod Świeciem przed stoczeniem bitwy pod Grunwaldem, której rekonstrukcja należy do największych tego imprez w Europie. Byłaby to okazja do spotkania się na terenie powiatu świeckiego zdecydowanie szerszej niż dziś ma to miejsce liczby grup rekonstrukcyjnych a więc również widzów. Obecnie głównym eventem nawiązującym do średniowiecznych dziejów Świecia jest Dzień Kultury Średniowiecznej na zamku w Świeciu. Jeszcze do niedawna nosił on nazwę Dni Kultury Średniowiecznej, co wskazuje na regres w organizacji i popularności tego wydarzenia. Rozpropagowaniu tego typu imprezy ale bez wyraźnego kontekstu historycznego nie sprzyja zapewne obecność Turnieju Rycerskiego w Świeciu, tyle że nad Osą.

Bardzo duży ale zdecydowanie niewykorzystany potencjał turystyczny tkwi w funkcjonujących na terenie powiatu świeckiego zakładach przemysłowych. W pierwszym rzędzie dotyczy to przedsiębiorstwa Mondy S.A., jednego z największych w kraju zakładów działających w branży celulozowo-papierniczej. W Europie ale również w Polsce można spotkać szereg przykładów tworzenia bardzo ciekawej, czy wręcz unikalnej oferty turystycznej w oparciu o działające zakłady przemysłowe. A możliwości w przypadku Świecia wydają się ogromne, począwszy od specyfiki wykorzystywanego surowca (oczywiście nawiązanie do terenów leśnych w powiecie świeckim) po używany powszechnie a więc powszechnie kojarzony produkt finalny. Organizacja Biegu Rycerskiego czyli typowej imprezy sportowo-rekreacyjnej, w dodatku o mało trafionej nazwie (wynikającej zapewne z faktu, iż bieg rozpoczyna się pod zamkiem świeckim) prezentuje się raczej skromnie. Podobnie niewykorzystany pozostaje potencjał zakładów meblarskich w Nowem (obecnie należących do przedsiębiorstwa Klose) odwołujących się do ponad 100. letnich tradycji branży w tym mieście.

Bolączką znacznej części nadwiślańskich powiatów jest brak pomysłu na ożywienie żeglugi rzecznej, pomimo deklarowania przez nie silnego związku z rzeką. Nie inaczej jest w przypadku powiatu świeckiego. Pierwszym krokiem na drodze do zmiany tej sytuacji mogło by być tworzenie przystani rzecznych, miejsc biwakowych nad Wisłą czyli podstawowej infrastruktury służącej wodniakom. Warto również rozważyć uruchomienie jako atrakcji turystycznej rejsów sezonowych pomiędzy Nowem a Grudziądem oraz wznowienie przepraw łączących obydwie brzozy Wisły np. z wykorzystaniem tradycyjnych łodzi drewnianych, między Świeciem a Chełmnem oraz Grudziądem i Michałem. Natomiast kierując się interesem turystyki kulturowej z bardzo dużym dystansem należy podchodzić do pojawiających się co jakiś czas planów kaskadyzacji dolnej Wisły i tym samym jej przystosowania do współczesnych wymagań towarowej żeglugi śródlądowej, nawet jeśli realizacja tego przedsięwzięcia wydaje się na obecną chwilę mało prawdopodobna. Według pierwotnych założeń stopnie wodne podobne do wrocławskiego miały zostać zlokalizowane poniżej Nowego (w Opaleniu) oraz w Chełmnie. Ze względu na wywołane w ten sposób piętrzenie wody na Wiśle dla powiatu świeckiego oznacza to trwałą utratę większości zasobów przyrodniczych i kulturowych o znaczeniu turystycznym w dolinie tej rzeki. A więc zdecydowanie więcej strat niż hipotetycznych zysków.

O zdecydowanie ponadprzeciętnej i godnej naśladowania aktywności Towarzystwa Przyjaciół Dolnej Wisły w popularyzacji dziedzictwa kulturowego wspomniano już wcześniej. W tym miejscu warto jeszcze wspomnieć, że dotyczy to również działalności wydawniczej. Oferta w tym przypadku jest bardzo bogata i wszechstronna. Składają się na nią prace monograficzne, przewodniki turystyczne, mapy, foldery, plansze, reprinty, pocztówki i wiele innych, które można zakupić osobiście lub przez prowadzony przez TPDW sklep internetowy. Przy ich opracowaniu oprócz członków często biorą udział naukowcy z różnych ośrodków badawczych (w tym także z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy). Jeśli sformułować można jakiś postulat dotyczący tego właśnie aspektu działalności towarzystwa, to chyba taki,

aby dbać o dostępność wydawanych publikacji, a w przypadku wyczerpania ich nakładu dokonywać wznowień. Działalność TPDW podobnie Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą oraz Wdeckiego Parku Krajobrazowego wskazuje jak duże korzyści można osiągnąć dzięki współpracy sąsiedzkiej ponad podziałami i niezależnie od granic administracyjnych. Jest to droga, którą powinien podążać także powiat świecki.

V. Powiat świecki jako destynacja turystyki kulturowej

Poniżej zestawiono i skomentowano te formy turystyki kulturowej, które wydają się mieć w analizowanym powiecie najlepsze warunki rozwojowe oraz mają w ocenie autorów szansę stanowić główny cel wizyty turysty kulturowego spoza regionu lub urozmaicenie jego pobytu.

Turystyka przyrodniczo-kulturowa

Powiat świecki obejmuje obszary o dużym zróżnicowaniu geomorfologicznym i wysokościowym. Nisko położone, szerokie i niemal płaskie dno doliny Wisły sąsiaduje z pagórkowatymi terenami wysoczyzny, z licznymi zagłębieniami wytopiskowymi zajętych przez jeziora lub torfowiska. Tym co wyraźnie odróżnia analizowany mikroregion od innych położonych wzdłuż dolnej Wisły jak np. powiaty chełmiński, grudziądzki, kwidzyński czy tczewski to jego ponadprzeciętna lesistość (około 36% dla całego powiatu ale np. przekraczająca 70% w przypadku gminy Osie) związana z występowaniem na jego obszarze dużego fragmentu kompleksu leśnego Borów Tucholskich. Obecność lasów, jezior oraz Wdy, której malownicza dolina stanowiąc oś regionu stwarza bardzo korzystne warunki do wypoczynku wakacyjnego (na przykład dla mieszkańców Bydgoszczy) jak również rozwoju turystyki aktywnej i rekreacyjnej. Ich uprawianiu sprzyja gęsta i zróżnicowana pod względem długości i stopnia trudności sieć szlaków pieszych (Centrum Nordic Walking w Tleniu), rowerowych i wodnych wyposażona w odpowiednią infrastrukturę i oznakowania. Obszar powiatu w znacznej części znajduje się w zasięgu ochrony krajobrazowej w ramach Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą oraz Wdeckiego Parku Krajobrazowego. Na ich terenie znajduje się szereg rezerwatów, w których ochronie podlega wiele różnorodnych elementów środowiska biotycznego i abiotycznego. Warto zauważyć, że tuż przy granicy powiatu (już na terenie powiatu tucholskiego) znajduje się niezwykle atrakcyjny Rezerwat Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego - najstarszy rezerwat przyrody w Polsce i drugim pod tym względem w Europie, w ramach którego chronione jest najliczniejsze na naszym kontynencie skupisko cisa na stanowisku naturalnym. Jak już wcześniej wielokrotnie wspomniano, na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą ochrona krajobrazu przyrodniczego odbywa się na równi z dbałością o zachowanie i popularyzację krajobrazu kulturowego. Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku Wdeckiego Parku Krajobrazowego. Dlatego też turyści, którzy przybywają na obszar parków krajobrazowych głównie w celach wypoczynkowych i rekreacyjnych, niejako przy okazji zapoznają się z walorami kulturowymi regionu (zabytkami, ludowym folklorem, wyrobami kulinarnymi, miejscami o znaczeniu historycznym itp.). Dzieje się chociażby z tego powodu, że atrakcje te znajdują się wzdłuż wyznaczonych szlaków turystycznych. Taka strategia daje podstawy sądzić, że wraz z kolejnymi wizytami znaczenie miejscowego dziedzictwa kulturowego jako motywu podejmowania podróży turystycznych na obszar powiatu świeckiego będzie coraz większe.

Turystyka dziedzictwa kulturowego

Udokumentowane zachowanymi do naszych czasów zabytkami dzieje ziemi świeckiej i nowskiej sięgają wczesnego średniowiecza. Z tego okresu pochodzą najbardziej znane na terenie powiatu grodziska: pierwsze tzw. Talerzyk w Topolnie (VIII/IX w.), drugie zaś w obrębie Góry Św. Jana w Grucznie (XI-XII w.). Stosunkowo liczne jak przystało na tereny administrowane przez Zakon Krzyżacki są budowle gotyckie. Wymienić tu należy przede wszystkim pozostałości Starego Miasta Świecia zlokalizowane pomiędzy korytami Wdy i Wisły. Z lokowanego w tym miejscu w XIV zespole osadniczego ocalały znaczne fragmenty murów miejskich, dawna fara (częściowo zniszczona podczas II wojny światowej, odbudowana dopiero w latach 80. XX w.) a zwłaszcza ruiny zamku w Świeciu. Interesującym i dość zaskakującym faktem jest, że Świecie w obecnym miejscu (nad terasą zalewową Wisły) w zasadzie rozwija się dopiero od poł. XIX w., kiedy to podjęto decyzję o przeniesieniu miasta ze względu na nasilające się katastrofalne powodzie. Dużą wartość historyczną przedstawia zespół osadniczy miasta Nowe. Stare Miasto nowskie zachowało niemal nienaruszony układ średniowiecznego krzyżackiego miasta z elementami wcześniejszej jeszcze pomorskiej siatki ulic. Na znacznym odcinku przetrwały mury miejskie a częściowo również nowski zamek. Na terenie miasta znajdują się dwie okazałe świątynie gotyckie: dawny kościół franciszkański z pocz. XIV w. (obecnie kościół pw. św. Maksymiliana Marii Kolbe) oraz fara pw. św. Mateusza Apostoła i Ewangelisty wznoszona przez około 100 lat, począwszy od połowy XIV w. reprezentująca halowy gotyk pomorski. Listę gotyckich świątyń w Nowem uzupełnia niewielka ale charakterystyczna kaplica św. Jerzego w Nowem z XIV w. Pomimo iż średniowieczne zabytki należy uznać za obiekty interesujące a czasem nawet unikalne w swojej kategorii (zamek w Świeciu) nie reprezentują sobą atrakcji tej rangi, która pozwalałaby na przyciągnięcie turystów spoza regionu i skłaniała ich do pozostania w nim na dłużej, np. na weekend. Natomiast odpowiednio wypromowane mogą one stać się celem krótkiego pobytu, jeśli nie oznaczałoby to zbyt dużego odstępstwa od głównej trasy przejazdu, czemu zresztą sprzyja wspomniana wcześniej dobra dostępność komunikacyjna regionu. Podobna sytuacja występuje w przypadku innych, młodszych zabytków powiatu świeckiego. Wyróżnić tu należy okazałe i interesujące pod względem architektonicznym rezydencje ziemiańskie na czele z przekształconymi w kompleksy hotelowo-rekreacyjne zespołami dworsko-folwarcznymi w Polednie, Rulewie i Jastrzębiu. Do zupełnie odrębnych kategorii walorów kulturowych należy sanktuarium maryjne w Topolnie oraz liczne miejsca martyrologii, w tym najważniejsze w tej części Pomorza w Mniszku.

Wiejska turystyka kulturowa i kulinarna

Dolina Dolnej Wisły wraz przyległymi do niej bezpośrednio obszarami pojeziernymi stanowią na terenie województwa kujawsko-pomorskiego dogodną przestrzeń do uprawiania wiejskiej turystyki bazującej na miejscowym dziedzictwie kulturowym, z tym zwłaszcza kulinarnym. W opinii autorów powiat świecki zajmuje tutaj szczególne miejsce, przede wszystkim ze względu na profesjonalizm lokalnych liderów w odkrywaniu i następnie wykorzystaniu tych zasobów, zarówno materialnych ale też niematerialnych. W pierwszym rzędzie należy wyróżnić Festiwal Smaku w Grucznie, organizowany przez Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły, przy wsparciu Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą oraz szeregu innych instytucji samorządowych, stowarzyszeń i sponsorów biznesowych. Ta dwudniowa impreza, odbywająca się od 2006 roku przy grucznieńskim młynie (siedziba TPDW) w przedostatni weekend sierpnia wpisała się w kalendarz najważniejszych tego typu wydarzeń w kraju. W trakcie imprezy przyznawane są nagrody i wyróżnienia w wielu różnych kategoriach takich jak smak roku przetworów owocowo-warzywnych, smak roku przetworów mlecznych, mięsnych i wędlin, potraw, wyrobów cukierniczych, wyrobów piekarskich, smak regionu i nalewka roku. Szczególnie silną pozycję w regionie posiadają pszczelarze (o czym świadczy również bogata kolekcja starych uli przy młynie w Grucznie)

a produkowany przez nich miód znajduje uznanie daleko poza jego granicami. Dla producentów lokalnych smaków festiwal jest swego rodzaju świętem, ukoronowaniem ich całorocznej pracy nad udoskonalaniem swoich produktów. Z kolei goście festiwalu mają możliwość zapoznania się z regionalnymi produktami żywnościowymi i potrawami oraz ich zakupu, nie tylko w trakcie jego trwania ale także w innych terminach, dzięki nawiązywaniu bezpośrednich kontaktów z lokalnymi wytwórcami. O tym, że jest ich wielu można przekonać się na festiwalu. Na przykład winożawcy powinni się zapoznać z ofertą jednej z niewielu winnic w woj. kujawsko-pomorskim, Winnicy przy Talerzyku w Topolnie. Sukcesywnie rosnąca ranga festiwalu powoduje, że coraz chętniej biorą w niej również udział wystawcy z innych regionów Polski oraz spoza jej granic. Opisywaną imprezę spośród jej podobnych pod względem wiodącej tematyki wyróżnia szczególna dbałość o wykorzystywanie miejscowych surowców uzyskiwanych metodami ekologicznymi, zgodność z tradycją kulinarną regionu oraz propagowanie idei *slow food* stojącej w kontrze do coraz bardziej nasilającej się unifikacji i obniżania jakości w przemysłowej produkcji żywności. Temu celowi przyswieca na przykład odtwarzanie starych odmian drzew owocowych (utworzono ich kolekcję przy Ośrodku Dydaktyczno-Muzealnym ZPKnDW w Chrystkowie), odtwarzanie metod dawnych przechowywania owoców (budowa tradycyjnej suszarni w Chrystkowie oraz lodowni do której lód pozyskiwany jest w czasie imprezy pod nazwą "Cięcie lodu na jeziorze pod Topolnem", będącej konkursem drużynowym przy wykorzystaniu tradycyjnych narzędzi do tej czynności przeznaczonych), wreszcie odtwarzaniem tradycyjnych metod ich przetwarzania (np. smażenie powideł śliwkowych, których świecka wersja w 2000 roku uznana została za najlepszy regionalny przetwór roślinny w kraju). Ambicje organizatorów sięgają jeszcze dalej o czym może świadczyć odbywająca się podczas imprezy konferencja poświęcona znaczeniu dziedzictwa kulinarnego z udziałem zagranicznych prelegentów. Festiwal Smaków w Grucznie jest największym ale nie jedynym wydarzeniem kulinarnym w powiecie świeckim. Regionalnych wyrobów i potraw można skosztować i zakupić podczas imprez takich jak Weekend z Mennonitami w Chrystkowie, Dni Chleba w Wiosce Chlebowej Jania Góra, Święto Ryby oraz Zielony Targu w Tleniu, jarmarki, imprezy dożynkowe itp. Z kolei w okresie wakacyjnym na plaży w Jezewie wystawiają się członkinie Koła Gospodyń Wiejskich specjalizujące się w potrawach i przetworach kociewskich. Można tam posmakować potrawy o zapadającej w pamięć nazwie - *ruchanki z fjutem* - czyli placuszków drożdżowych z syropem z buraka cukrowego.

Dużej dozy autentyzmu wizytom kulinarnym nadaje materialne dziedzictwo kulturowe w postaci stosunkowo licznie zachowanej architektury ludowej. Najbardziej rozpoznawalna jest oczywiście chata olenderska w Chrystkowie, pochodząca z II poł. XVIII wieku, której wizerunek znalazł się zresztą w logotypie Zespołu Paków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą. Nieco młodsza bo pochodząca z 1801 roku jest chałupa w Luszkowie (promowana jako Chata Nadwiślańska). W obydwu obiektach prezentowane są liczne eksponaty w postaci narzędzi i przedmiotów codziennego użytku wykorzystywanych w gospodarstwie. Budynki olendrów występują również w wielu innych miejscowościach powiatu, np. Dragaczu, Mątawach, Wielkim i Małym Komorsku, Bzowie, Niedźwiedziu, Wielkim Lubieniu, Wielkim Stwolnie, Wielkim Zajączkowie czy w Bratwinie. Znaczną ich część spaja w logiczny ciąg wirtualny Mennonicki Szlak Kulinarny w Dolinie Dolnej Wisły zainaugurowany w 2016 roku w Luszkowie. Na terenie powiatu świeckiego nie brak również tradycyjnych zabudowań chłopskich reprezentujących styl kociewski lub borowiacki. W wielu miejscach podtrzymywane i odtwarzane są tradycyjne zwyczaje ludowe i wiejskie rzemiosło. Najsilniej pod tym względem aktywna jest część powiatu przynależna do Kociewia.

Turystyka obiektów technicznych i przemysłowych

Powiat świecki obejmuje swoim zasięgiem znaczny, bo blisko 60- kilometrowy odcinek doliny Wisły wzdłuż jej zachodniego brzegu. Są to tereny, na których przez setki lat budowano i utrzymywano urządzenia melioracyjne i budowle przeciwpowodziowe umożliwiające osiedlanie się i gospodarowanie na tym pierwotnie podmokłym i narażonym na zalewy wodami wiślanymi obszarze. Główny w tym udział w przeszłości mieli olendrzy. Bez przynajmniej pobieżnego zapoznania się z dziedzictwem hydrotechnicznym Doliny Dolnej Wisły nie ma możliwości zrozumienia specyfiki codziennej egzystencji tej społeczności i jej genezy. W tym kontekście warto również wyruszyć w powiecie świeckim na poszukiwania znaków wielkiej wody, zachowanych do dziś tabliczek dokumentujących poziom Wisły podczas najbardziej katastrofalnych powodzi w dolinie. W przeszłości na tych terenach powszechna była tradycja takiego właśnie upamiętniania tych wydarzeń na murach budynków, filarach mostów itp. Przykładem jest tabliczka powodziowa na murach dawnej fary w Świeciu. Inwentaryzacją znaków wielkiej wody zajmuje się z Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły. Aktualnie trwają prace nad wyeksponowaniem ich replik w plenerze tuż przy olenderskiej chacie w Chrystkowie. Ciekawym obiektem udostępnionym do zwiedzania (po wcześniejszym umówieniu się) jest zabytkowa przepompownia w Kończycach koło Nowego, najbardziej jednak znane obiekty hydrotechniczne położone są wzdłuż Wdy. Mowa tu o dwóch elektrowniach wodnych w Gródku i Żurze, oddanych do użytku w dwudziestoleciu międzywojennym z których prąd zasilał budowę Gdyni. Obydwa obiekty związane są z osobą inż. Alfonsa Hoffmana, wybitnego hydroenergetyka, działacza społecznego i nauczyciela akademickiego. Zakład w Gródku w momencie jego wybudowania przy mocy 4 MW należał wówczas do największych elektrowni wodnych na terenie kraju. W 1928 roku w Żurze powyżej Gródka rozpoczęto budowę kolejnej elektrowni (8 MW). Jej uroczystego otwarcia dokonał Prezydent RP Ignacy Mościcki. Podpiętrzenie Wdy spowodowało utworzenie dwóch sztucznych zbiorników wodnych z których zwłaszcza jeden, Zalew Żurski (o powierzchni ponad 400 ha, długości 12 km i urozmaiconej linii brzegowej), cieszy się ogromną popularnością wśród turystów wodniaków. Korzystne warunki hydrologiczne w regionie przyczyniły się do budowy wielu młynów wodnych, z których część zachowała się do naszych czasów. Najbardziej znanym jest oczywiście obiekt w Grucznie, będący siedzibą TPDW. Zainteresowanie turystów podróżujących po regionie wzbudzić może również infrastruktura kolejowa i towarzyszące jej charakterystyczne obiekty inżynierskie takie jak ciekawe pod względem architektonicznym dworce kolejowe, wieże ciśnień czy charakterystyczne, wysoko wyniesione mosty kolejowe w Kozłowie i Leosi.

Bibliografia:

Mikos von Rohrscheidt A., 2010, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy* (Wyd.2) Wyd. KulTour.pl, Poznań.